

LÝ LỊCH DI TÍCH

I/Tên gọi: Nhà ông Huỳnh Đủ (*nhà ông Râng*)

II/Địa điểm phân bố di tích:

- Từ bến xe Hội An (*cũ*) đi về phía Đông theo đường Hùng Vương khoảng 300m rẽ vào tay phải qua cầu Bà Xã Tang chừng 150m thì đến di tích, di tích mang số 50 - đường 18 tháng 8 thuộc khối 2 - phường Cẩm Phô.
- Có thể đến di tích bằng các loại phương tiện giao thông đường bộ.

III/Sự kiện, nhân vật, lịch sử và thuộc tính của di tích:

Giữa năm 1945, tình hình thế giới có những biến động sâu sắc. Ngày 15/8/1945, phát xít Nhật tuyên bố đầu hàng Đồng Minh vô điều kiện. Ở Đông Dương, quân đội Nhật mất tinh thần, hoang mang cực độ.

Trong nước lúc bấy giờ, chính quyền bù nhìn Trần Trọng Kim hầu như bị tê liệt. Trong khi đó, cả nước đã sẵn sàng vũ trang khởi nghĩa giành chính quyền về tay nhân dân. Tình hình đó đã tạo ra thời cơ ngàn năm có một cho cách mạng Việt Nam giành thắng lợi.

Nhận định đúng tình hình, Hội nghị toàn quốc của Đảng họp từ ngày 13 - 15/8/1945 ở Tân Trào đã phát động toàn dân khởi nghĩa.

Trong lúc đó, ở Quảng Nam - Đà Nẵng, quân đội Nhật đã rút về tập trung chủ yếu ở Đà Nẵng, Hoà Vang, sân bay Thanh Quýt... Chính quyền bù nhìn tê liệt từ tỉnh đến xã.

Ở Hội An, đến ngày 17/8/1945, hoàn toàn không có quân đội Nhật. Số lính Nhật đóng ở các đồn Bảo An và đồn Cửa Đại cũng đã rút đi. Bộ máy chính quyền tay sai và tên tỉnh trưởng bù nhìn Tôn Thất Giáng cũng đang trong tình trạng hết sức hoang mang, dao động.

Nhận định điều kiện khách quan và chủ quan trong nước cũng như trong tỉnh đã chín muồi, thời cơ khởi nghĩa đã đến. Dưới sự lãnh đạo của Thành ủy Hội An, nhân dân Hội An gấp rút chuẩn bị sẵn sàng cho cuộc tổng khởi nghĩa giành chính quyền khi đã có đủ điều kiện. Trên cơ sở nhận định đó, Tỉnh ủy nhất trí quyết định phát động nhân dân trong toàn tỉnh dấy lên khởi nghĩa giành chính quyền và thành lập ngay Ủy ban khởi nghĩa, đồng chí Nguyễn Phe - tỉnh ủy viên được chỉ định làm trưởng ban khởi nghĩa Hội An.

Trong tình hình khẩn trương, ngày 16/8/1945, Thường trực ủy ban khởi nghĩa Tỉnh phân công 2 đồng chí Võ Toàn (*tức Võ Chí Công*) và Phan Thị Nễ đến Hội An theo dõi và giúp đỡ công tác chuẩn bị khởi nghĩa.

Vào 17 giờ ngày 17/8/1945, Ủy ban khởi nghĩa Hội An họp tại **nhà ông Huỳnh Đủ** (*còn gọi là ông Râng*), phía đông ấp Ngọc Thành xã Kim Bông để bàn việc khởi nghĩa.

Hội nghị gồm đầy đủ các đồng chí trong Ủy ban khởi nghĩa và hai phái viên của Tỉnh. Đồng chí Lê Đức Hồ, tổ trưởng cơ sở trong đồn bảo an được mời về báo cáo tình hình, đồng chí Nguyễn Phe thay mặt Ủy ban khởi nghĩa báo cáo kế hoạch khởi nghĩa. Hội nghị phân tích cụ thể tình hình địch ở Hội An cũng như công tác chuẩn bị cho khởi nghĩa của ta đã đảm bảo nên các đại biểu tham dự Hội nghị hoàn toàn nhất trí, quyết định khởi nghĩa giành chính quyền ở Hội An ngay trong đêm **17/8/1945**, sớm hơn ngày đã định của Tỉnh là ngày 21/8/1945.

Cũng trong Hội nghị này, theo đề xuất của đồng chí Võ Toàn, Ủy ban khởi nghĩa đã giao cho đồng chí Trần Đình Tri đưa tối hậu thư cho Tỉnh trưởng Tôn Thất Giáng vào khoảng 18 giờ ngày 17/8/1945 yêu cầu giao chính quyền cho Mặt trận Việt Minh và cử đồng chí Nguyễn Phe lên Tỉnh ủy và Thường trực Ủy ban khởi nghĩa tỉnh đề nghị cho Hội An khởi nghĩa tối 17/8.

Trong lúc chờ đợi quyết định của Tỉnh, Ủy ban khởi nghĩa Hội An đã ra lệnh ngay cho các lực lượng cấp tốc chuẩn bị sẵn sàng khởi nghĩa và thiết quân luật ở ấp Ngọc Thành. Vì thế, lệnh khởi nghĩa mới ra chiều 17/8/1945 nhưng lực lượng kháng chiến của ta đã được chuẩn bị sẵn sàng.

Đúng 03h sáng ngày 18/8/1945 trống mõ ở xóm Ngọc Thành và các khu phố nổi lên. Đoàn quân khởi nghĩa từ Ngọc Thành, Xuân Lâm, Tu Lễ, Thanh Hà nối đuôi nhau rầm rập tiến xuống Chùa Cầu, đi qua các phố...

Theo kế hoạch đã định, quân khởi nghĩa đã bao vây và chiếm đồn Bảo an. Tại đây cơ sở của ta đã mở toang cổng đồn và dẫn các đơn vị tự vệ vào chiếm đồn. Ta đã thu được 125 khẩu súng trường, một số súng ngắn và rất nhiều đạn dược. 05h sáng ngày 18/8, quân khởi nghĩa chiếm xong đồn Bảo an, sau đó bao vây toàn tỉnh trưởng, bắt tên tỉnh trưởng bù nhìn Tôn Thất Giáng giao nộp ấn tín, tài liệu, sổ sách. Cơ quan đầu não của Chính quyền tay sai ở Hội An sụp đổ, bộ máy hương lý bị không chế. Cuộc khởi nghĩa giành chính quyền ở Hội An đã giành được thắng lợi hoàn toàn.

06 giờ sáng ngày 18/8/1945, nhân dân Hội An được chứng kiến lá cờ đỏ sao vàng tung bay trước dinh tỉnh trưởng, chứng kiến giờ phút thiêng liêng của ngày hội cách mạng lật đổ ách áp bức của chế độ thực dân phong kiến xây dựng chính quyền công nông đầu tiên ở Hội An.

Có được thành công đó trước hết là do đường lối, chủ trương đúng đắn của Đảng cùng với truyền thống yêu nước vốn có của người dân phố Hội. Đặc biệt là do sự chỉ đạo sáng suốt, kịp thời của Ủy ban khởi nghĩa Hội An tại Hội

ngợi diễn ra ở nhà ông Huỳnh Đủ. Chính vì thế, di tích này là nơi ghi dấu một sự kiện vô cùng quan trọng, tại đây các đại biểu đã đưa ra quyết định đúng đắn: khởi nghĩa ngay trong đêm 17/8/1945, đã góp phần đem lại thắng lợi cho tỉnh lỵ Quảng Nam nói chung và cho Hội An nói riêng. Vậy, với cuộc họp diễn ra tại Hội nghị này có ý nghĩa lịch sử rất lớn đối với Đảng bộ và nhân dân Hội An.

IV/Loại di tích: Di tích Lịch sử

V/Khảo tả di tích:

Di tích tọa vị tại số 50 - đường 18 tháng 8, thuộc tổ 5 - khối 2 - phường Cẩm Phô, xoay theo hướng Tây Nam.

Trước đây, khu vực này thuộc xã Cẩm Kim (*ngày xưa có tên gọi khác là Kim Bông*). Sông Thu Bồn là tuyến giao thông độc nhất đi vào trung tâm Thị xã. Sau lũy tre làng dọc bờ sông là những ngôi nhà thấp thoáng cao thấp, địa bàn hiểm trở. Thêm vào đó, điều kiện tự nhiên không thuận lợi, hàng năm vào mùa bão lụt, toàn xã chìm trong biển nước. Với vị thế như vậy, nơi đây đã trở thành một trong những nơi thuận lợi cho việc xây dựng và phát triển phong trào cách mạng của thị xã Hội An. Di tích này là một trong những cơ sở được chọn làm điểm tập kết, hội họp của quân giải phóng nhằm bàn những việc trọng mật.

Theo như lời của ông Huỳnh Kim Hồng - con ông Huỳnh Đủ, hiện trạng trước đây của di tích là nhà 3 gian với diện tích khá rộng, nền nhà cao, có gác lửng gỗ, mái lợp ngói âm dương.

Năm 1947, sau khi thực dân Pháp tái chiếm lại Hội An đã phát hiện nơi đây từng là nơi hội họp của Chi bộ Đảng thị xã Hội An, là điểm tập kết của quân giải phóng nên đã đập phá hoàn toàn.

Đến 1955, gia đình đã dựng tạm lại ngôi nhà này nhà bằng tre dứa và dần dần tu sửa, xây dựng lại.

Qua thời gian, di tích đã xuống cấp và được xây dựng theo lối kiến trúc mới vào năm 2001 trên nền móng cũ (*bằng xi măng, gạch, có kích thước 8,1m x 7,7m; cao 40cm*), với diện tích 42m².

VI/ Các hiện vật trong di tích:

Hầu hết các tài liệu, hiện vật trong di tích đều không còn, chỉ còn lại nền móng ngôi nhà cũ.

VII/Giá trị lịch sử, khoa học, nghệ thuật, văn hóa:

- Di tích là nơi ghi dấu sự kiện lịch sử quan trọng của cuộc khởi nghĩa giành chính quyền của quân và dân Quảng Nam trong Cách mạng tháng 8/1945. Tại đây, Hội nghị đã phân tích, nhận định tình hình địch - ta nên đã chớp lấy thời cơ, đưa ra quyết định khởi nghĩa giành chính quyền ở Hội An ngay trong đêm 17/8/1945 sớm hơn dự định. Với những quyết định đúng đắn, kịp thời trong

Hội nghị này đã đưa cuộc khởi nghĩa của nhân dân Hội An ngày 18/8/1945 giành thắng lợi hoàn toàn, góp phần làm cho tỉnh lỵ Quảng Nam trở thành một trong bốn tỉnh lỵ khởi nghĩa giành chính quyền về tay nhân dân sớm nhất trong cả nước. Chính vì thế, hiện con đường dẫn vào di tích đã được đặt tên là đường 18 tháng 8.

- Ngoài ra, nơi đây còn gắn liền với một vùng đất (*xã Kim Bồng xưa*) - từng là “*cái nôi*” hoạt động cách mạng của quân và dân Quảng Nam thời tiền khởi nghĩa.

- Với sự tồn tại của ngôi nhà này thể hiện sự gìn giữ, trân trọng lịch sử. Đồng thời, gìn giữ cho đời sau một chứng tích lịch sử quan trọng.

VIII/Trạng thái bảo quản di tích:

- Di tích hiện nay do bà Thái Thị Hoa - dâu ông Huỳnh Đủ quản lý.

- Năm 2001, UBND thị xã Hội An hỗ trợ kinh phí tu bổ lại ngôi nhà trên nền móng cũ.

- Năm 2004, di tích đã được dựng bia lưu niệm ngay trong khuôn viên nhà để ghi lại các sự kiện lịch sử liên quan.

IX/Các phương án bảo vệ di tích:

Cần đưa di tích vào tuyến tham quan nhằm giới thiệu cho du khách đồng thời tuyên truyền cho thế hệ trẻ Hội An biết về một địa điểm lịch sử cách mạng đã góp phần quan trọng vào chiến công của quân và dân Hội An trong cuộc cách mạng tháng Tám vĩ đại.

X/Cơ sở pháp lý để bảo vệ:

- Di tích đã được đưa vào danh mục di tích của thị xã Hội An năm 2000.

- Khoanh vùng bảo vệ di tích nhằm có cơ sở pháp lý để bảo vệ tốt hơn.

XI/Tài liệu bổ sung:

- Lịch sử Đảng bộ thị xã Hội An (1930 - 1975).

- Sách Hội An thị xã anh hùng.

(*Hiện đang lưu trữ tại Trung tâm QLBT Di tích Hội An*)

Hội An, ngày 20 tháng 12 năm 2007

TRUNG TÂM QLBT DI TÍCH HỘI AN

Người lập

Trần Thị Lệ Xuân